

OFIARY ZBRODNI W PONARACH POD WILNEM 1941–1944

VICTIMS OF THE MASSACRE IN PONARY NEAR VILNIUS 1941–1944

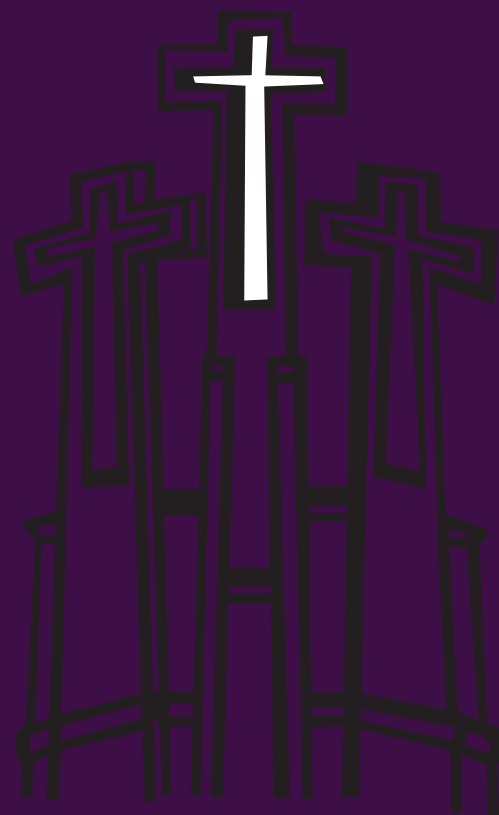
PANERIŲ ŽUDYNIŲ NETOLI VILNIAUS AUKOS 1941–1944 M.

KATALOG WYSTAWY
EXHIBITION CATALOGUE
PARODOS KATALOGAS

INSTYTUT PAMIĘCI
NARODOWEJ

Oddział w Gdańsku

ZBRODNIA PONARSKA

THE PONARY MASSACRE

PANERIŲ ŽUDYNĖS

Przed 1939 r. Ponary były miejscowością wypoczynkową położoną w odległości 10 km od Wilna. Obecnie jest to jedna z dzielnic tego miasta. W drugiej połowie 1940 r. Sowieci planowali wybudować w Ponarach podziemne zbiorniki paliwa i w tym celu wykopali siedem głębokich dołów. Pod koniec czerwca 1941 r. Niemcy wkroczyli do Wilna i podjęli decyzję o wykorzystaniu terenu z dołami jako miejsca masowych egzekucji. Na początku lipca 1941 r. w Ponarach rozpoczęła się eksterminacja ludności żydowskiej z Wilna. Początkowo mordowaniem zajmował się niemiecki oddział operacyjny 3 (Einsatzkommando 3). Następnie Niemcy zaangażowali Litwinów do przeprowadzania egzekucji. Z litewskich ochotników utworzony został Oddział Specjalny (Ypatingas Burys), który podlegał niemieckiej Policji Bezpieczeństwa i Służbie Bezpieczeństwa (SD). Jesienią 1941 r. pierwsi Polacy stali się ofiarami zbrodni.

Before 1939, Ponary was a holiday resort located 10 km from Vilnius. Currently, it is one of the districts of this city. In the second half of 1940, the Soviets planned to build underground fuel tanks in Ponary, and for this purpose they dug seven deep pits. At the end of June 1941, the Germans entered Vilnius and decided to use the dug up area as a place of mass executions. At the beginning of July 1941, the extermination of the Jewish population from Vilnius began in Ponary. Initially, the murders were carried out by the German special-ops unit 3 (Einsatzkommando 3). Then the Germans engaged the Lithuanians to carry out the executions. A Special Squad (Ypatingas Burys) was created, composed of Lithuanian volunteers, which was subordinated to the German Security Police and Security Service (SD). In the autumn of 1941, first Poles started to fall victim to the crime.

Iki 1939 m. Paneriai buvo 10 km nuo Vilniaus įsikūrusi poilsiovietė. Šiuo metu tai vienas iš šio miesto rajonų. 1940 m. antroje pusėje sovietai planavo Paneriuose pastatyti požeminius kuro rezervuarus ir tam tikslui iškasė septynias galias duobes. 1941 m. birželio pabaigoje į Vilnių įžengė vokiečiai ir teritoriją su duobėmis nusprendė panaudoti masinėms egzekucijoms. 1941 m. liepos pradžioje Paneriuose prasidėjo Vilniaus žydų naikinimas. Iš pradžios žudynės vykdė trečiasis vokiečių operatyvinis padalinys (Einsatzkommando 3). Vėliau vokiečiai egzekucijoms vykdyti įtraukė lietuvius. Iš lietuvių savanorių buvo sukurtas Ypatingas būrys, kuris buvo pavaldus Vokietijos saugumo policijai ir Saugumo tarnybai (SD). 1941 metų rudenį žudynių aukomis tapo pirmieji lenkai.

Droga w Ponarach, 1931 r. (Zbiory NAC)
Road in Ponary, 1931. (Collections of NAC)
Panerių kelias, 1931 m. (Nacionalinio skaitmeninio archyvo rinkiniai)

Grób Kazimierza Sakowicza na Cmentarzu Wojskowym w Wilnie. Sakowicz został postrzelony przez Litwinów 5 lipca 1944 r., po kilku dniach zmarł w wileńskim szpitalu. (Fot. Przemysław Namsołek)
Kazimierz Sakowicz's grave at the Rasos Military Cemetery in Vilnius. Sakowicz was shot by Lithuanians on 5 July 1944, and died a few days later in a Vilnius hospital. (Photo: Przemysław Namsołek)
Kazimierzo Sakowicz kapas Vilniaus Rasų karių kapinėse. Lietuviai pašovė Sakowiczą 1944 m. liepos 5 d., ir po kelių dienų jis mirė Vilniaus ligoninėje. (Nuotr. Przemysław Namsołek)

Jednym z naocznych świadków mordów był dziennikarz i żołnierz AK Kazimierz Sakowicz. Regularnie obserwował egzekucje z poddasza domu w Ponarach, następnie sporządzał zapiski na małych karteczkach i wrzucał je do butelek, które zakopywał przed domem. Po wojnie odnaleziono notatki, obejmujące okres od 11 lipca 1941 r. do 6 listopada 1943 r.

One of the eyewitnesses to the murders was Kazimierz Sakowicz, a journalist and Home Army soldier. He regularly observed the executions from the attic of a house in Ponary, then made notes on small pieces of paper and put them into bottles, which he buried in front of the house. After the war, notes covering the period from 11 July 1941 to 6 November 1943 were found.

Vienas iš žmogžudysčių liudininkų buvo žurnalistas ir Armijos Krajovos karys Kazimierz Sakowicz. Jis reguliariai stebėjo egzekucijas iš namo palėpės Paneriuose, tada parengdavo užrašus ant mažų popieriaus lapelių ir sudėdavo juos į butelius, kuriuos užkasdavo priešais namą. Po karo užrašai buvo surasti. Jie apėmė laikotarpį nuo 1941 m. liepos 11 d. iki 1943 m. lapkričio 6 d.

Tablice z nazwiskami niektórych polskich ofiar zbrodni w Kwaterze Polskiej w Ponarach. (Fot. Przemysław Namsołek)
Plaques with the names of some of the Polish victims of the massacre in the Polish Quarter in Ponary. (Photo: Przemysław Namsołek)
Panerių lenkų kapavietės lentelės su žudynių kai kurių aukų pavardėmis. (Nuotr. Przemysław Namsołek)

ARESZT PRZY UL. OFIARNEJ I WIĘZNIENIE NA ŁUKISZKACH

JAIL AT OFIARNA STREET AND THE LUKIŠKĖS PRISON

AREŠTAS AUKŲ GATVĖJE IR LUKIŠKIŲ KALĖJIMAS

Większość osób aresztowanych przez Gestapo lub litewską policję bezpieczeństwa – Saugumą – osadzano w areszcie przy ul. Ofiarnej w Wilnie. W okresie międzywojennym w tym miejscu znajdował się Sąd Okręgowy. W czasie kolejnych okupacji Wilna swoje siedziby miały tam Sauguma, NKWD i Gestapo. W podziemiach budynku mieścił się areszt śledczy, natomiast na pierwszym piętrze znajdowały się sale, w których prowadzono przesłuchania, często połączone z torturami. Kiedy śledztwo zbliżało się do końca, aresztowanego przenoszono do więzienia na Łukiszkach w Wilnie. Prowadzone przez Niemców dochodzenia często kończyły się skazaniem na śmierć.

Most people arrested by the Gestapo or Saugumas, the Lithuanian security police, were put in a jail at Ofiarna Street in Vilnius. In the interwar period, the building housed the District Court. During the successive occupations of Vilnius, it served as the headquarters of Saugumas, the NKVD and the Gestapo. There was a remand jail in the basement of the building, and rooms used for interrogations, often combined with torture, on the first floor. When an investigation was coming to an end, the detainee was transferred to the Lukiškės Prison in Vilnius. The investigations conducted by the Germans often ended in death sentences.

Daugumą žmonių gestapas arba Lietuvos saugumo policija laikė Vilniaus Aukų gatvės areštinėje. Tarpukariu čia veikė apygardos teismas. Vėlesniais Vilniaus okupacijos metais čia buvo Saugumo, NKVD ir Gestapo būstinės. Pastato rūsyje buvo areštinė, o pirmojo aukšto patalpose buvo vykdomi tardymai ir kankinimai. Tardymui besibaigiant, suimtas buvo perkeliamas į Vilniaus Lukiškių kalėjimą. Vokiečių vykdyti tardymai dažnai baigdavosi mirties bausme.

Dziedziniec dawnego więzienia na Łukiszkach.
(Fot. Przemysław Namsołek)
The courtyard of the former Lukiškės Prison.
(Photo: Przemysław Namsołek)
Buvusio Lukiškių kalėjimo kiemas.
(Nuotr. Przemysław Namsołek)

Wnętrze celi w dawnym areszcie przy ul. Ofiarnej
(obecnie Muzeum Okupacji i Walk o Wolność).
(Fot. Przemysław Namsołek)
The interior of a cell in the former jail at Ofiarna Street
(currently the Museum of Occupations and Freedom Fights).
(Photo: Przemysław Namsołek)
Kameros interjeras buvusioje areštinėje Aukų gatvė (šiuo metu tai Okupacijų ir laisvės kovų muziejus).
(Nuotr. Przemysław Namsołek)

Dawna siedziba Saugumo, NKWD i Gestapo. Po prawej stronie, w skrzydle budynku, znajdował się areszt.
(Fot. Przemysław Namsołek)
Former headquarters of Saugumas, the NKVD and the Gestapo.
The jail was located in the wing on the right side of the building.
(Photo: Przemysław Namsołek)
Buvusi Saugumo, NKVD ir gestapo būstinė. Dešinėje pusėje, pastato sparne buvo areštinė.
(Nuotr. Przemysław Namsołek)

ŻOŁNIERZE ZWIĄZKU WALKI ZBROJNEJ-ARMII KRAJOWEJ SOLDIERS OF THE UNION OF ARMED STRUGGLE-HOME ARMY (ZWZ-AK) GINKLUOTOSIOS KOVOS SĄJUNGOS- -ARMIJOS KRAJOVOS KARIAI

Aktywność polskiego podziemia na Wileńszczyźnie nie umknęła uwadze niemieckich władz okupacyjnych. Szukając powiązań środowiska wileńskiego z konspiracją w Generalnym Gubernatorstwie, w okresie od września do listopada 1941 r., litewska Sauguma zatrzymała setki osób, w tym oficerów rezerwy. Aresztowania miały charakter prewencyjny. Po przesłuchaniach uwięziono tych, co do których istniało podejrzenie, że ich działalność może stanowić załóżek oporu. Aresztowania Polaków nasiliły się na początku 1942 r. Pod zarzutem działalności podziemnej i udziału w organizacjach niepodległościowych zatrzymywano osoby uważane przez okupantów za niebezpieczne.

The activity of the Polish underground in the Vilnius region did not escape the attention of the German occupation authorities. Searching for links between the Vilnius milieu and the conspiracy in the General Government, between September and November 1941 Lithuanian Saugumas detained hundreds of people, including reserve officers. The arrests were preventive in nature. After interrogations, those who were suspected of conducting activities that might contribute to the formation of a resistance movement were detained. Arrests of Poles intensified at the beginning of 1942. People considered a threat by the occupiers were arrested on charges of underground activity and participation in pro-independence organizations.

Lenkų pogrindžio veikla Vilniaus krašte neišvengė vokiečių okupacinės valdžios dėmesio. Ieškodama sąsajų tarp Vilniaus aplinkos ir sąmokslu Generalinėje gubernijoje, Lietuvos saugumas, nuo 1941 metų rugsėjo iki lapkričio, sulaikė šimtus žmonių, tarp jų ir atsargos karininkų vadus. Areštai buvo prevencinio pobūdžio. Po apklausų būdavo sulaikomi tie asmenys, kurių veikla kėlė įtarimų dėl galimo pasipriešinimo. Lenkų areštai suintensyvėjo 1942 m. pradžioje. Žmonės, okupantų laikomi pavojingais, buvo sulaikomi, juos apkaltinant pogrindžio veikla ir dalyvavimu nepriklausomybę propaguojančiose organizacijose.

Julian Jednaszewski, 1926 r. W okresie międzywojennym Jednaszewski pełnił zawodową służbę wojskową w Wilnie, w czasie II wojny światowej był żołnierzem ZWZ-AK. Został zamordowany 5 maja 1942 r. w Ponarach.

(Zbiory Barbary Bielec)

Julian Jednaszewski, 1926. In the interwar period, Julian Jednaszewski served as a professional soldier in Vilnius, and during World War II he was a soldier of the ZWZ-AK. He was murdered on 5 May 1942 in Ponary.

(Collections of Barbara Bielec)

Julian Jednaszewski, 1926 m. Tarpukariu Julian Jednaszewski ėjo profesinę karo tarnybą Vilniuje, o Antrojo pasaulinio karo metais buvo Ginkluotosios kovos sąjungos - Armijos Krajovos karys. Nužudytas 1942 m. gegužės 5 d. Paneriuose.

(Barbaros Bielec rinkiniai)

Piotr Szczemirski z żoną Genowefą, 1928 r. W okresie międzywojennym Szczemirski zajmował stanowisko kierownika szkoły w Kołtynianach (powiat święciański, województwo wileńskie). W czasie II wojny światowej był żołnierzem ZWZ-AK, przeprowadzał akcje dywersyjne na kolei. Został zamordowany 13 czerwca 1942 r. w Ponarach.

(Zbiory Andrzeja Szczemirskiego)

Piotr Szczemirski with his wife Genowefa, 1928. In the interwar period, Piotr Szczemirski was the headmaster of a school in Kaltanėnai (Švenčionys district municipality, Vilnius county). During World War II he was a soldier of the ZWZ-AK and committed acts of rail sabotage. He was murdered on 13 June 1942 in Ponary.

(Collections of Andrzej Szczemirski)

Piotr Szczemirski su žmona Genowefa, 1928 m. Tarpukariu Piotr Szczemirski ėjo Kaltanėnų (Švenčionių rajonas, Vilniaus vaivadija) mokyklos vedėjo pareigas. Antrojo pasaulinio karo metais buvo Ginkluotosios kovos sąjungos - Armijos Krajovos karys, vykdė sabotažo operacijas geležinkelioose. Nužudytas 1942 m. birželio 13 d. Paneriuose.

(Andrzejo Szczemirskio rinkiniai)

Zbigniew Skłodowski był absolwentem Gimnazjum Polskiego im. Adama Mickiewicza w Kownie. W latach trzydziestych XX w. organizował struktury polskiego harcerstwa na Litwie Kowieńskiej, gdzie w 1940 r. został wybrany na komendanta Związku Harcerstwa Polskiego. Zamordowany 13 czerwca 1942 r. w Ponarach.

(Zbiory Krzysztofa Antonowicza)

Zbigniew Skłodowski was a graduate of the Polish Adam Mickiewicz Middle School in Kaunas. In the 1930s, he organized Polish scouting structures in Kaunas Lithuania, where in 1940 he was elected commander of the Polish Scouting Association. He was murdered on 13 June 1942 in Ponary.

(Collections of Krzysztof Antonowicz)

Zbigniew Skłodowski buvo baigęs Kauno Adomo Mickevičiaus lenkų gimnazijos mokyklą. XX a. trečiąjame dešimtmetyje organizavo lenkų skautų struktūras Kauno Lietuvoje, kur 1940 m. buvo išrinktas Lenkijos skautų sąjungos vadu. Nužudytas 1942 m. birželio 13 d. Paneriuose.

(Krzysztofo Antonowiczo rinkiniai)

W Ponarach zamordowano wielu żołnierzy Armii Krajowej zaangażowanych m.in. w pracę komórki legalizacyjnej. Była to mocno zakonspirowana grupa, która wytwarzała fałszywe dokumenty umożliwiające uzyskanie nowej tożsamości przez konspiratorów i osoby zagrożone aresztowaniem. W lutym i marcu 1942 r. uwięziono ponad 200 osób fabrykujących kartki żywnościowe i paszporty, 30 z grona aresztowanych działaczy komórki legalizacyjnej stracono. Podczas akcji niemieckich władz okupacyjnych, trwającej od lutego do kwietnia 1943 r., została zdekonspirowana grupa legalizacyjna wyrabiająca dokumenty i pieczęcie. Ujęto wówczas około 70 konspiratorów, 25 osób rozstrzelano w Ponarach. W marcu 1944 r. okupanci odkryli pracownię techniczną wileńskiej komórki legalizacyjnej, a następnie zamordowali w Ponarach 4 jej pracowników.

Many soldiers of the Home Army, involved i.a. in the work of the legalization department, were murdered in Ponary. It was a deep-cover group that produced false documents enabling conspirators and people threatened with arrest to obtain new identities. In February and March 1942, over 200 people producing ration stamps and passports were imprisoned, 30 of whom were executed. As a result of the action carried out by the German occupation authorities between February and April 1943, a legalization group producing documents and seals was exposed. Around 70 conspirators were arrested, 25 of whom were shot in Ponary. In March 1944, the occupiers discovered the workshop of the Vilnius legalization unit, and murdered 4 of its workers in Ponary.

Paneriuose buvo nužudyti daugelis Armijos Krajovos karių, kurie dalyvavo, be kitų, legalizavimo būrio darbe. Tai buvo stipriai konspiracinė grupė, kuri gamino falsifikuotus dokumentus, leidžiančius sąmokslininkams ir žmonėms, kuriems gresia suėmimas, gauti naujas tapatybes. 1942 m. vasario ir kovo mėn. buvo įkalinta virš 200 maisto kuponų ir pasų gaminančių žmonių, 30 suimtų legalizavimo būrio aktyvistų buvo nužudyti. 1943 m. vasario–balandžio mėnesiais vykusios vokiečių okupacinės valdžios akcijos metu legalizavimo būrys, gaminantis dokumentus ir antspaudus buvo dekonspiruotas. Suimta apie 70 sąmokslininkų, Paneriuose sušaudyti 25 žmonės. 1944 m. kovą okupantai rado Vilniaus legalizavimo būrio techninę dirbtuvę, vėliau Paneriuose nužudė 4 jos darbuotojus.

Stanisław Węśławski z synami. W okresie międzywojennym Węśławski był adwokatem, a także kierownikiem muzycznym Rozgłośni Wileńskiej Polskiego Radia. W czasie II wojny światowej był zaprzysiężonym żołnierzem ZWZ-AK, pełnił funkcję konspiracyjnego prezydenta miasta Wilna. Został zamordowany 2 grudnia 1942 r. w Ponarach.

(Zbiory Stanisława Węśławskiego)

Stanisław Węśławski with his sons. In the interwar period, Stanisław Węśławski was a lawyer and the music director of the Vilnius Polish Radio. During World War II, he was active in the ZWZ-AK and served as the underground president of the city of Vilnius. He was murdered on 2 December 1942 in Ponary.

(Collections of Stanisław Węśławski)

Stanisław Węśławski su sūnumis. Tarpukariu Stanisław Węśławski buvo advokatas ir Lenkijos radijo Vilniaus transliavimo stoties muzikos vadovas. Antrojo pasaulinio karo metais aktyviai veikė Ginkluotosios kovos sąjungoje-Armijoje Krajovoje ir ėjo Vilniaus pagrindžio burmistro pareigas. Nužudytas 1942 m. gruodžio 2 d. Paneriuose. (Stanisława Węśławskiego rinkiniai)

Indeks Józefa Tobjasza – studenta Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie (USB). W okresie międzywojennym Tobjasz był nauczycielem w szkołach na Polesiu i Wileńszczyźnie, ukończył studia prawnicze na USB. W czasie II wojny światowej był żołnierzem ZWZ-AK. Został zamordowany 3 grudnia 1942 r. w Ponarach.

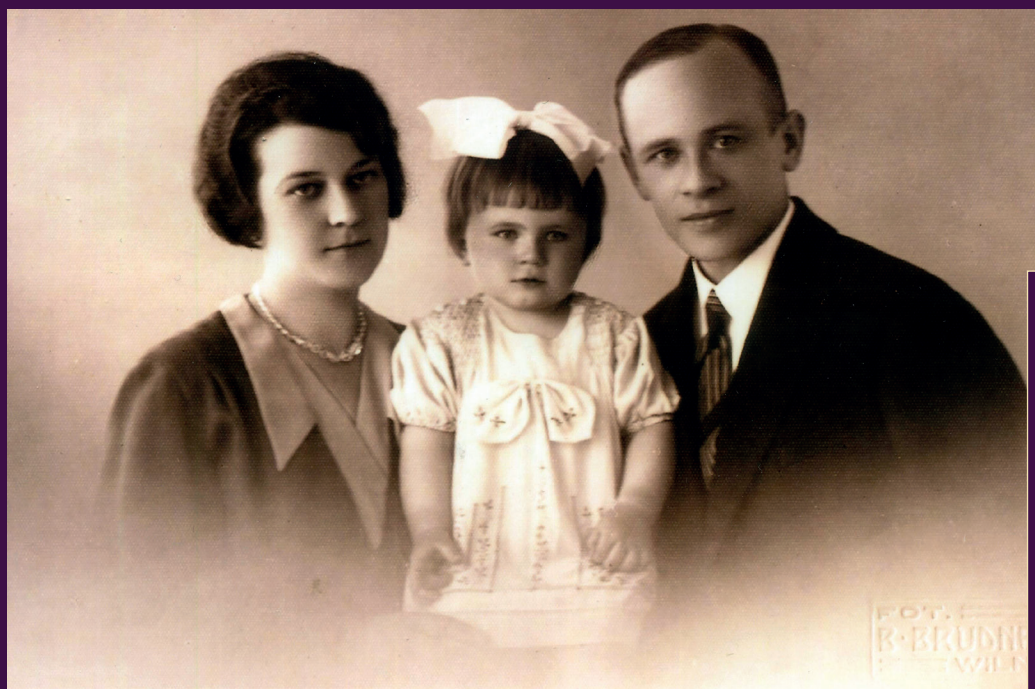
(Zbiory Emilii Stachurskiej)

The transcript of Józef Tobjasz – student of Stefan Batory University in Vilnius (SBU). In the interwar period, Józef Tobjasz was a teacher in schools in Polesie and the Vilnius Region, he also graduated from law studies at the SBU. During World War II he was a soldier of the ZWZ-AK. He was murdered on 3 December 1942 in Ponary.

(Collections of Emilia Stachurska)

Józefo Tobjaszo studento knygelė – Vilniaus Stepono Batoro universiteto studentas. Tarpukariu Józef Tobjasz mokytojavo Polesės ir Vilniaus krašto mokyklose, baigė teisės studijas Vilniaus Stepono Batoro universitete. Antrojo pasaulinio karo metais buvo Ginkluotosios kovos sąjungos – Armijos Krajovos karys. Nužudytas 1942 m. gruodžio 3 d. Paneriuose.

(Emilios Stachurskos rinkiniai)

Władysław Cynk z żoną Marią i córką, 1933/1934 r. W okresie międzywojennym Cynk pracował w Dyrekcji Okręgowej Kolei Państwowych w Wilnie, występował w chorze „Echo”. W czasie II wojny światowej był żołnierzem ZWZ-AK. Został zamordowany 13 maja 1943 r. w Ponarach.

(Zbiory Kazimierza Cynka)

Władysław Cynk with his wife Maria and their daughter, 1933/1934. In the interwar period, Władysław Cynk worked in the District Directorate of the State Railway in Vilnius, and performed in the “Echo” choir. During World War II he was a soldier of the ZWZ-AK. He was murdered on 13 May 1943 in Ponary.

(Collections of Kazimierz Cynk)

Władysław Cynk su žmona Maria ir dukra, 1933/1934 m. Władysław Cynk tarpukariu dirbo Vilniaus apygardos Valstybinių geležinkelių direkcijoje, koncertavo „Echo” (Aidas) chore. Antrojo pasaulinio karo metais buvo Ginkluotosios kovos sąjungos – Armijos Krajovos karys. Nužudytas 1943 m. gegužės 13 d. Paneriuose.

(Kazimierzo Cynko rinkiniai)

W ponarskich dołach ponieśli śmierć nie tylko wilnianie, ale także mieszkańcy innych miejscowości na Wileńszczyźnie związani z działalnością w organizacjach niepodległościowych. W lutym 1942 r. na odcinku kolejowym Podbrodzie–Nowe Świąciany aresztowano 6 Polaków z grupy dywersyjnej, których następnie rozstrzelano w Ponarach. W czerwcu 1942 r., pod zarzutem przynależności do organizacji konspiracyjnej, zamordowano 4 Polaków ujętych w okolicy Podbrodzia. We wrześniu tego roku w Ponarach odbyły się egzekucje 21 Polaków przywiezionych z Jaszun. Na początku 1944 r. stracono 20 żołnierzy AK z Trak.

Not only Vilnius residents died in the pits of Ponary, but also residents of other towns in the Vilnius Region who were associated with independence organizations. In February 1942, 6 Poles from a sabotage group were arrested along the Pabradė–Švenčionėliai railway and shot in Ponary. In June 1942, 4 Poles captured near Pabradė were murdered on charges of belonging to an underground organization. In September that year, 21 Poles brought from Jašiūnai were executed in Ponary. At the beginning of 1944, 20 Home Army soldiers from Trakai were executed there.

Panerių duobėse žuvo ne tik vilniečiai, bet ir kitų Vilniaus krašto miestų gyventojai, susiję su veikla nepriklausomybės organizacijose. 1942 m. vasario mėn. 6 sabotažo grupės lenkai buvo suimti geležinkelio ruože Pabradė–Švenčionėliai, vėliau sušaudyti Paneriuose. 1942 m. birželį 4 lenkai, paimti į nelaisvę netoli Pabradės, buvo nužudyti įtariant priklausymu konspiracinei organizacijai. Tų metų rugsėjį, Paneriuose buvo įvykdytos iš Jašiūnų atvežto 21 lenko egzekucijos. 1944 m. pradžioje sušaudyta 20 Armijos Krajovos karių iš Trakų.

Jerzy Zahorski (przepasany szarfą) podczas przyjęcia w kwaterze konwentu korporacji „Polonia” w Wilnie w 1937 r. Zahorski był absolwentem Wydziału Prawa Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie. Piastował godność prezesa konwentu korporacji „Polonia”. W czasie II wojny światowej był żołnierzem AK. Został zamordowany 5 kwietnia 1944 r. w Ponarach. (Zbiory NAC)

Jerzy Zahorski (with a sash) during a party at the headquarters of the Konwent Polonia corporation in Vilnius in 1937. Jerzy Zahorski was a graduate of the Law Faculty of the Stefan Batory University in Vilnius. He held the office of president of the Konwent Polonia corporation. During World War II he was a Home Army soldier. He was murdered on 5 April 1944 in Ponary. (Collections of NAC)

Jerzy Zahorski (apjuostas juosta) „Polonia” korporacijos kongreso patalpose priėmimo metu Vilniuje 1937 m.. Jerzy Zahorski buvo baigęs Vilniaus Stepono Batoro universiteto Teisės fakultetą. Ėjo „Polonia” korporacijos suvažiavimo prezidento pareigas. Antrojo pasaulinio karo metais buvo Armijos Krajovos karys. Nužudytas 1944 m. balandžio 5 d. Paneriuose. (Nacionalinio skaitmeninio archyvo rinkiniai)

Stanisław Wieloch z żoną Zofią i córką Krystyną. Wieloch był zatrudniony we Wszechświatowym Związku Polaków „Światpol”. Z tego powodu w latach 1927–1938 przebywał w Brazylii. W czasie II wojny światowej był żołnierzem ZWZ-AK, kierował jednym z odcinków w wywiadzie „Wachlarz”. Został zamordowany 18 lutego 1943 r. w Ponarach.

(Zbiory Marii Wieloch)

Stanisław Wieloch with his wife Zofia and their daughter Krystyna. Stanisław Wieloch was employed in the Universal Union of Poles „Światpol”. For this reason, in 1927–1938 he stayed in Brazil. During World War II, he was a soldier of the ZWZ-AK and headed one of the sectors of the resistance organization “Wachlarz”. He was murdered on 18 February 1943 in Ponary.

(Collections of Maria Wieloch)

Stanisław Wieloch su žmona Zofia ir dukra Krystyna. Stanisław Wieloch dirbo Pasaulio lenkų „Światpol” asociacijoje. Dėl šios priežasties 1927–1938 metais buvo nuvykęs į Braziliją. Antrojo pasaulinio karo metais buvo Ginkluotosios kovos sąjungos – Armijos Krajovos karys, vadovavo vienam iš „Wachlarz” interviu fragmentų. Nužudytas 1943 m. vasario 18 d. Paneriuose.

(Marios Wieloch rinkinys)

Fotografia Pawła Piotucha z dowodu osobistego wystawionego 24 października 1923 r. W okresie międzywojennym Piotuch pracował na stanowisku radiotelegrafisty w jednostce wojskowej w Równem na Wołyniu. W okresie II wojny światowej był żołnierzem ZWZ-AK w Wilnie.

Został zamordowany 18 lutego 1943 r. w Ponarach.

(Zbiory AIPN)

Paweł Piotuch's photo from an ID card issued on 24 October 1923. In the interwar period, Paweł Piotuch worked as a radio operator in a military unit in Rivne in Volhynia. During World War II, he was a soldier of the ZWZ-AK in Vilnius. He was murdered on 18 February 1943 in Ponary.

(Collections of AIPN)

Paweł Piotuch – 1923 m. spalio 24 d. išduotos asmens tapatybės kortelės nuotrauka. Tarpukariu Paweł Piotuch dirbo radijo ryšio operatoriaus pareigose, kariniame dalinyje, Voluinės Rivnėje. Antrojo pasaulinio karo metais buvo Ginkluotosios kovos sąjungos – Armijos Krajovos karys Vilniuje. Nužudytas 1943 m. vasario 18 d. Paneriuose. (Lenkijos tautos atminties instituto archyvo rinkiniai)

ZWIĄZEK WOLNYCH POLAKÓW

ASSOCIATION OF FREE POLES

LAISVŲJŲ LENKŲ SĄJUNGA

Związek Wolnych Polaków (ZWP) był młodzieżową organizacją konspiracyjną założoną we wrześniu 1939 r. w Wilnie. Od grudnia 1939 r. był podporządkowany Służbie Zwycięstwu Polski-Związkowi Walki Zbrojnej-Armii Krajowej. ZWP składał się głównie z uczniów bądź absolwentów wileńskich szkół, przede wszystkim Gimnazjum im. Króla Zygmunta Augusta, Gimnazjum im. Adama Mickiewicza oraz Liceum im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich. Pierwszym komendantem organizacji został Jan Kazimierz Mackiewicz „Konrad”. Podstawową działalność ZWP stanowiły: podniesienie na duchu ciężko doświadczanego polskiego społeczeństwa poprzez wydawanie ulotek i pism okolicznościowych, organizowanie tajnego nauczania i szkolenia wojskowego, a także uprawianie małego sabotażu.

The Association of Free Poles (ZWP) was a youth underground organization founded in September 1939 in Vilnius. From December 1939, it was subordinated to the Polish Victory Service-Union of Armed Struggle-Home Army. ZWP consisted mainly of students or graduates of Vilnius schools, primarily the King Zygmunt August Middle School, the Adam Mickiewicz Middle School and the Jan and Jędrzej Śniadeckis High School. The first commander of the organization was Jan Kazimierz Mackiewicz “Konrad”. The primary objective of the ZWP was to raise the spirits of the hard-pressed Polish society by publishing leaflets and occasional letters, organizing clandestine teaching and military training, as well as performing acts of small sabotage.

Laisvųjų lenkų sąjunga buvo jaunimo pagrindžio organizacija, įkurta 1939 m. rugsėjį Vilniuje. Nuo 1939 m. gruodžio mėn. buvo pavaldi Lenkijos pergalei tarnybai – Ginkluotosios kovos sąjungai – Armijai Krajovai. Laisvųjų lenkų sąjungą daugiausia sudarė šių Vilniaus mokyklų mokiniai arba absolventai: Vilniaus Žygimanto Augusto progimnazija, Adomo Mickevičiaus progimnazija bei Jano ir Jendžejaus Sniadeckijų gimnazija. Pirmasis organizacijos vadas buvo Jan Kazimierz Mackiewicz „Konrad“. Pagrindinės Laisvųjų lenkų sąjungos veiklos kryptys: kelti sunkiai išgyvenančios lenkų visuomenės dvasią leidžiant lankstinukus ir proginius žurnalus, organizuojant slaptą švietimą ir karinius mokymus, taip pat, praktikuojant mažąjį sabotažą.

Tadeusz Chudyba z matką Wandą i siostrą Zofią. Chudyba był uczniem Gimnazjum im. Adama Mickiewicza w Wilnie i członkiem ZWP. Został zamordowany 12 maja 1942 r. w Ponarach.

(Zbiory Joanny Basińskiej)

Tadeusz Chudyba with his mother Wanda and sister Zofia. Tadeusz Chudyba was a student of the Adam Mickiewicz Middle School in Vilnius and a member of the ZWP. He was murdered on 12 May 1942 in Ponary.

(Collections of Joanna Basińska)

Tadeusz Chudyba su motina Wanda ir seserimi Zofia. Tadeusz Chudyba buvo Vilniaus Adomo Mickevičiaus progimnazijos mokinys ir Laisvųjų lenkų sąjungos narys. Nužudytas 1942 m. gegužės 12 d. Paneriuose.

(Joannos Basińskos rinkiniai)

Henryk Piłśc z matką Malwiną i młodszym bratem Janem przed domem przy ul. Połockiej na Zarzeczcu w Wilnie, 1941 r. Piłśc był uczniem Gimnazjum im. Adama Mickiewicza w Wilnie i członkiem ZWP. Został zamordowany 12 maja 1942 r. w Ponarach.

(Zbiory Alicji Gulanowskiej-Kowalczyk)

Henryk Piłśc with his mother Malwina and younger brother Jan in front of a house at Połocka Street in Użupis in Vilnius, 1941. Henryk Piłśc was a student of the Adam Mickiewicz Middle School in Vilnius and a member of the ZWP. He was murdered on 12 May 1942 in Ponary.

(Collections of Alicja Gulanowska-Kowalczyk)

Henryk Piłśc su motina Malwina ir jaunesniu broliu Janu priešais namus Połocka gatvėje Vilniaus Užupyje, 1941 m. Henryk Piłśc buvo Vilniaus Adomo Mickevičiaus progimnazijos mokinys ir Laisvųjų lenkų sąjungos narys. Nužudytas 1942 m. gegužės 12 d. Paneriuose.

(Alicijos Gulanowskos-Kowalczyk rinkiniai)

Bronisław Oleszkiewicz niesie sztandar Państwowej Szkoły Technicznej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Wilnie, 28 listopada 1938 r. Był uczniem Wydziału Elektrycznego Państwowej Szkoły Technicznej i członkiem ZWP. Został zamordowany 12 maja 1942 r. w Ponarach.

(Zbiory Marii Neuman)

Bronisław Oleszkiewicz carries the banner of the Marshal Józef Piłsudski State Technical School in Vilnius, 28 November 1938. He was a student of the Electrical Department of the State Technical School and a member of the ZWP. He was murdered on 12 May 1942 in Ponary.

(Collections of Maria Neuman)

Bronisław Oleszkiewicz neša Vilniaus Juzefo Pilsudskio valstybinės technikos mokyklos vėliavą, 1938 m. lapkričio 28 d. Buvo Valstybinės technikos mokyklos Elektros inžinerijos fakulteto studentas ir Laisvųjų lenkų sąjungos narys. Nužudytas 1942 m. gegužės 12 d. Paneriuose.

(Marios Neuman rinkiniai)

REPRESJE WOBEC CZŁONKÓW ZWIĄZKU WOLNYCH POLAKÓW

REPRESSIONS AGAINST MEMBERS OF THE ASSOCIATION OF FREE POLES

LAISVŲJŲ LENKŲ SĄJUNGOS NARIŲ REPRESIJOS

Członkowie Związku Wolnych Polaków byli poddawani represjom przez kolejnych okupantów: Litwinów i Sowietów, ale największy cios zadali organizacji Niemcy. Na przełomie września i października 1941 r. aresztowani zostali Jan Kazimierz Mackiewicz i inni członkowie ZWP. Pierwsze większe egzekucje obejmujące młodych konspiratorów miały miejsce 5, 12 i 13 maja 1942 r. w Ponarach.

Litwini z oddziału specjalnego zamordowali wówczas prawie stu członków organizacji. Niektórzy z nich byli niepełnoletni. Pojedynczy członkowie Związku ponieśli śmierć w Ponarach w 1943 r. i na początku 1944 r.

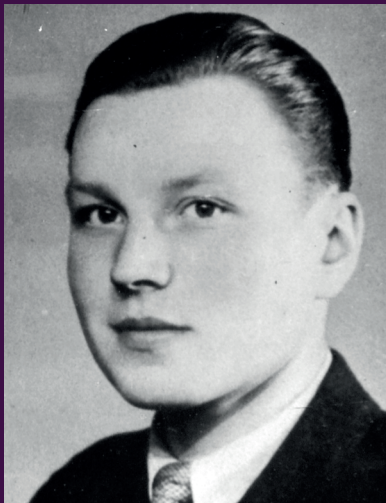
Members of the Association of Free Poles were repressed by successive occupiers: Lithuanians, Soviets, and lastly Germans, who dealt the greatest blow to the organization. At the end of September and beginning of October 1941, Jan Kazimierz Mackiewicz and other members of the ZWP were arrested. The first major executions involving young conspirators took place on 5, 12 and 13 May 1942 in Ponary.

Lithuanians from the special-ops unit murdered almost a hundred members of the organization. Some of them were underage. Individual members of the Association died in Ponary in 1943 and at the beginning of 1944.

Laisvųjų lenkų sąjungos nariai patyrė vėlesnių okupantų – lietuvių, sovietų – represijas, tačiau didžiausią smūgį organizacijai smogė vokiečiai. 1941 m. rugsėjo ir spalio mėn. sandūroje suimti buvo Jan Kazimierz Mackiewicz ir kiti Laisvųjų lenkų sąjungos nariai. Pirmosios didesnės jaunųjų sąmokslininkų egzekucijos įvyko 1942 m. gegužės 5, 12 ir 13 dienomis Paneriuose.

Specialiojo padalinio lietuviai nužudė tada beveik šimtą organizacijos narių. Kai kurie iš jų buvo nepilnamečiai. Pavieniai Sąjungos nariai buvo nužudyti Paneriuose 1943 m. ir 1944 m. pradžioje.

Zygmunt Bryżuk był uczniem Gimnazjum im. Adama Mickiewicza w Wilnie. W czasie II wojny światowej pracował jako robotnik na kolei. Był członkiem ZWP. Został zamordowany w 1943 r. w Ponarach. (Zbiory Janiny Bryżuk-Kisiel)

Zygmunt Bryżuk was a student of the Adam Mickiewicz Middle School in Vilnius. During World War II he worked as a railway worker. He was a member of the ZWP. He was murdered in 1943 in Ponary. (Collections of Janina Bryżuk-Kisiel)

Zygmunt Bryżuk buvo Vilniaus Adomo Mickevičiaus progimnazijos mokinys. Antrojo pasaulinio karo metais dirbo geležinkelio darbininku. Buvo Laisvųjų lenkų sąjungos narys. Nužudytas 1943 m. Paneriuose. (Janinos Bryżuk-Kisiel rinkiniai)

Wilno, dn. 13 XI - 1939 r.

TYMCZASOWE ZAŚWIADCZENIE TOŻSAMOŚCI.

Stwierdzam pod osobistą odpowiedzialnością, że p. Nardy
 imiona Zdzisław urodz. dn. 19 XII
1921 r. w Białymstoku
 syn-~~ca~~ (imiona rodziców) ojca Jana
 matki Heleny
 zawód uczeń zamieszkuje w Kielcu
 przy ul. Rehnowskiej
 Nr. 6/8 m. l. od dnia 9 XI - 1939 r.

Stwierdzam również, że fotografia naklejona na niniejszym zaświadczeniu przedstawia p. Nardęgo Zdzisława zapisanego(a) do księgi meldukowej pod poz. Nr. 3.-

(pełny podpis prowadz. meldunkil)

Wzrost wysoki
 Twarz prosiąga
 Włosy brąz
 Oczy brąz
 Znaki szczególne

RYSOPIŚ

Przedstawiono do wydruku dnia 3 U LSI. 1939 r.

Koszary G-8 m. WILNO

Tymczasowe zaświadczenie tożsamości Zdzisława Nardy wystawione 13 listopada 1939 r. w Wilnie. Zdzisław Nardy był uczniem Gimnazjum Ojców Jezuitów oraz Liceum im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich w Wilnie. W czasie II wojny światowej był członkiem ZWP. Został zamordowany 12 maja 1942 r. w Ponarach. (Zbiory SRP)

Zdzisław Nardy's temporary identity certificate issued on 13 November 1939 in Vilnius. Zdzisław Nardy was a student of the Jesuit Fathers Middle School and the Jan and Jędrzej Śniadeckis High School in Vilnius. During World War II he was a member of the ZWP. He was murdered on 12 May 1942 in Ponary. (Collections of SRP)

Zdzisławo Nardy laikinas tapatybės pažymėjimas, išduotas 1939 m. lapkričio 13 d. Vilniuje. Zdzisław Nardy buvo Vilniaus Tėvų Jėzuitų progimnazijos bei Vilniaus Jano ir Jendžejaus Sniadeckijų mokinys. Antrojo pasaulinio karo metais buvo Laisvųjų lenkų sąjungos narys. Nužudytas 1942 m. gegužės 12 d. Paneriuose. (Panerių šeimos asociacijos rinkiniai)

Józef Markowski (z prawej) na nartach w wileńskiej dzielnicy Lipówka. W czasie II wojny światowej Markowski był członkiem ZWP, wytwarzał karty żywnościowe. Został zamordowany 5 maja 1942 r. w Ponarach. (Zbiory Zofii Kozubek)

Józef Markowski (on the right) skiing in the Liepkałnis district of Vilnius. During World War II, Józef Markowski was a member of the ZWP, and produced food stamps. He was murdered on 5 May 1942 in Ponary. (Collections of Zofia Kozubek)

Józef Markowski (dešinėje) slidinėja Vilniaus Liepkałnio rajone. Antrojo pasaulinio karo metu Józef Markowski buvo Laisvųjų lenkų sąjungos narys, gamino maisto korteles. Nužudytas 1942 m. gegužės 5 d. Paneriuose. (Zofios Kozubek rinkiniai)

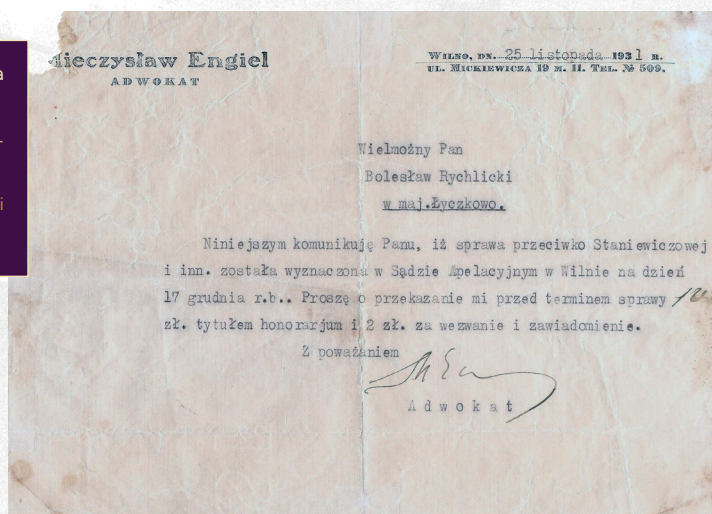
ZAKŁADNICY HOSTAGES ĮKAITAI

15 września 1943 r. w Wilnie żołnierze Armii Krajowej wykonali wyrok śmierci na funkcjonariuszu litewskiej policji kryminalnej i jednocześnie agencie Gestapo Marijonasie Podabasie, który bezwzględnie tropił i niszczył polskie podziemie. W odwecie Niemcy aresztowali stu wybitnych mieszkańców Wilna: byłych pracowników naukowych Uniwersytetu Stefana Batorego, artystów i urzędników, którzy następnie zostali zakładnikami. Dziesięcioro z nich Litwini zamordowali 17 września 1943 r. w Ponarach.

On 15 September 1943, in Vilnius, soldiers of the Home Army carried out the death sentence on an officer of the Lithuanian criminal police and, at the same time, a Gestapo agent, Marijonas Podabas, who had been ruthlessly tracking down and destroying the Polish underground. In retaliation, the Germans arrested 100 outstanding residents of Vilnius: former scientists of the Stefan Batory University, artists and officials, and took them hostage. Ten of them were murdered by Lithuanians on 17 September 1943 in Ponary.

1943 m. rugsėjo 15 d. Vilniuje Armijos Krajovos kariai įvykdė Lietuvos kriminalinės policijos pareigūno ir tuo pačiu gestapo agento Marijono Podabio egzekuciją, kuris negailestingai medžiojo ir naikino lenkų pogrindį. Vokiečiai keršydami suėmė šimtą iškilių Vilniaus gyventojų: įkaitais tapusius buvusius Stepono Batoro universiteto mokslinius darbuotojus, menininkus ir valdininkus. Dešimt jų 1943 metų rugsėjo 17 dieną lietuviai nužudė Paneriuose.

Pismo Mieczysława Engiela do klienta z 25 listopada 1931 r.
(Zbiory Przemysława Namsołka)
Mieczysław Engiel's letter to his client dated 25 November 1931.
(Collections of Przemysław Namsołek)
Mieczysławo Engiello laiškas savo klientui 1931 m. lapkričio 25 d.
(Przemysławo Namsoleko rinkiniai)

Wśród zamordowanych zakładników był światowej sławy onkolog prof. Kazimierz Pelczar. W 1930 r. został powołany na stanowisko kierownika Katedry Patologii Ogólnej i Eksperymentalnej Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie. Był założycielem Zakładu Leczniczko-Badawczego dla Chorych na Nowotwory w Wilnie.

(Zbiory Kazimierza Piotra Pelczara)

Among the murdered hostages was the world-famous oncologist professor Kazimierz Pelczar. In 1930, he was appointed head of the Department of General and Experimental Pathology at the Faculty of Medicine of the Stefan Batory University in Vilnius. He was the founder of the Treatment and Research Institute for Cancer Patients in Vilnius.

(Collections of Kazimierz Piotr Pelczar)

Tarp nužudytų įkaitų buvo ir visame pasaulyje žinomas onkologas prof. Kazimierz Pelczar. 1930 m. jis buvo paskirtas Vilniaus Stepono Batoro universiteto Medicinos fakulteto Bendrosios ir eksperimentinės patologijos katedros vedėju. Įkūrė Vilniuje Vėžių sergančių gydymo ir tyrimo institutą.

(Kazimierz Piotro Pelczaro rinkiniai)

Mieczysław Engiel (siedzi drugi od prawej, nr 7) wśród uczestników IV Zjazdu Adwokatów Polskich w Toruniu w 1928 r. Engiel był adwokatem i radnym miasta Wilna. Wraz z innymi zakładnikami został zamordowany 17 września 1943 r. w Ponarach.

(Zbiory NAC)

Mieczysław Engiel (sitting second from the right, no. 7) among the participants of the 4th Congress of Polish Lawyers in Toruń in 1928. Mieczysław Engiel was a lawyer and a councillor of the city of Vilnius. He was murdered along with other hostages on 17 September 1943 in Ponary.

(Collections of NAC)

Mieczysław Engiel (sėdi antras iš dešinės, Nr. 7) tarp IV Lenkijos advokatų suvažiavimo dalyvių 1928 m. Torūnėje. Mieczysław Engiel buvo advokatas ir Vilniaus miesto tarybos narys. Nužudytas kartu su kitais įkaitais 1943 m. rugsėjo 17 d. Paneriuose.

(Nacionalinio skaitmeninio archyvo rinkiniai)

INNE POLSKIE OFIARY ZBRODNI PONARSKIEJ

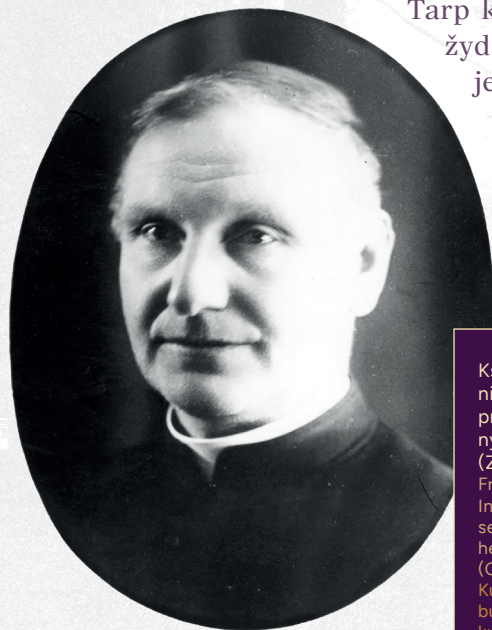
OTHER POLISH VICTIMS OF THE PONARY MASSACRE

KITOS PANERIŲ ŽUDYNIŲ LENKŲ AUKOS

Spośród innych polskich ofiar zbrodni należy wymienić osoby zaangażowane w pomoc Żydom. Polacy byli również aresztowani, a następnie mordowani w Ponarach z powodu udziału w akcjach dywersyjnych (m.in. na kolei), nielegalnego posiadania broni palnej, współpracy z sowiecką partyzantką, działalności komunistycznej oraz popełniania przestępstw kryminalnych.

Among other Polish victims of the Massacre, we should mention those involved in helping Jews. Poles were also arrested and murdered in Ponary because of their participation in diversionary actions (i.a. on the railway), illegal possession of firearms, cooperation with the Soviet partisans, pro-communist activity and committing criminal offences.

Tarp kitų Žudynių lenkų aukų yra tie, kurie buvo įsitraukę į pagalbą žydams. Dėl dalyvavimo sabotažo veikloje (taip pat ir geležinkelėje), neteisėto disponavimo šaunamaisiais ginklais, bendradarbiavimo su sovietiniais partizanais, komunistinės veiklos ir nusikalstamų veikų darymo lenkai taip pat buvo suimami ir vėliau nužudomi Paneriuose.

Ks. Romuald Świrkowski sprawował funkcję asystenta kościelnego Akcji Katolickiej w Wilnie. W latach 1941–1942 był proboszczem parafii św. Ducha w Wilnie. Został mianowany przedstawicielem Kurii Arcybiskupiej w Radzie Wojewódzkiej ZWZ-AK. Był zaangażowany w pomoc Żydom. Został zamordowany 5 maja 1942 r. w Ponarach.

(Zbiory Józefa Waldemara Świrkowskiego)

Fr. Romuald Świrkowski held the position of ecclesiastical assistant of Catholic Action in Vilnius. In 1941–1942 he was the pastor of the Holy Spirit parish in Vilnius. He was appointed a representative of the Archbishop's Curia in the Provincial Council of the ZWZ-AK. He was involved in helping Jews. He was murdered on 5 May 1942 in Ponary.

(Collections of Józef Waldemar Świrkowski)

Kun. Romuald Świrkowski dirbo Vilniaus Katalikų akcijos bažnytinio asistento. 1941–1942 metais buvo Vilniaus Šv. Dvasios parapijos klebonu. Paskirtas arkivyskupo kurijos atstovu Laisvųjų lenkų sąjungos-Armijos Krajobos vaivadijos taryboje. Dalyvavo teikiant pagalbą žydams. Nužudytas 1942 m. gegužės 5 d. Paneriuose.

(Józefo Waldemaro Świrkowskio rinkiniai)

Karol Wyrwicz-Wichrowski był aktorem wileńskich teatrów „Reduta” i „Lutnia”. W czasie okupacji niemieckiej został zatrudniony w charakterze kierownika gospodarczego garbarni. Brał udział w nielegalnych zakupach i sprzedaży skór, a pozyskane pieniądze przekazywał wileńskim aktorom. Ta działalność przyczyniła się do jego aresztowania. Został zamordowany 7 lipca 1943 r. w Ponarach.

(Zbiory NAC)

Karol Wyrwicz-Wichrowski was an actor at the „Reduta” and „Lutnia” theatres in Vilnius. During the German occupation, he was employed as the economic manager of a tannery. He participated in illegal purchases and sales of leather, and donated the obtained money to Vilnius actors. This activity contributed to his arrest. He was murdered on 7 July 1943 in Ponary.

(Collections of NAC)

Karol Wyrwicz-Wichrowski buvo Vilniaus teatro „Reduta” ir „Lutnia” aktorius. Vokiečių okupacijos metais dirbo odų fabriko ūkio vedėju. Dalyvavo nelegaliame odos pirkime ir pardavime, gautus pinigus perduodavo Vilniaus aktoriams. Dėl šios veiklos buvo suimtas. Nužudytas 1943 m. liepos 7 d. Paneriuose.

(Nacionalinio skaitmeninio archyvo rinkiniai)

Sąd Grodzki w Kłodzku
Weszło dnia 9-9-49 194 r.
Egz. zał.

D O

Sądu Grodzkiego
w KŁODZKU.

Zg 77-149

Dot. uznania za
zmarłego.

Maria z Tworogalów Wilento, (Jedli-
-nska) zam. w Kłodzku przy ul. Luty-
-kiej 18-1

P O D A N I E

Niniejszym składam wniosek z prośbą o uznanie męża mego,
Jana Wilento za zmarłego:

Z Janem Wilento zawarłam związek małżeński w rzym.-katol.
kościółce paraf. w Wilnie dn. 4.X.1939 r. i żyłam z nim we wspólności
małżeńskiej do chwili aresztowania jego przez „Gestapo” t.j. do 3.V.42.
Należąc do nieznannej mi tajnej organizacji podziemnej, mąż
mój utrzymywał ciągły kontakt z placówkami w terenie, dostarczając im
rozkazów Komendy, mieszczącej się w Wilnie.

Pewnego dnia w czasie kilku dniowej jego nieobecności, do-
wiedziałam się że mąż mój został aresztowany i osadzony w więzieniu
na „Łukiszkach” w Wilnie.

Aresztowanie jego nastąpiło we wsi Rozkazy, odległej o 8 km
od Wilna w dniu 3-go maja 1942 r. u jego ciotki (do której często wy-
jeżdżał) przez konfidentów „Gestapo”, przebranych za spadochroniarzy-
dywersantów w mundurach Armii Sowieckiej-z którymi właśnie miał się
w tych dniach skontaktować-. W chwili zdemaskowania i aresztowania,
podczas przeprowadzanej rewizji znaleziono u niego również i broń.-

W jakiś czas po aresztowaniu męża, na wskutek wszelkich
usilnych moich starań zasięgnięcia wiadomości, gdzie się znajduje i co
się z nim dzieje, dowiedziałam się od pewnego Niemca, pracującego w biu-
rze „Gestapo”-(przez pośrednictwo i za wysoką łapówkę)- że mąż mój,
Jan Wilento syn Adolfa i Eleonory z Minkówiczów, urodz. 20.XI.1912 r.
w Wilnie, za udowodnioną współpracę z Sowietami, został w dniu 24-go
czerwca 1942 r. rozstrzelany na „Ponarach” w Wilnie.

Dla rzeczowego udowodnienia podanych wyżej faktów, przedsta-
wiam następujących świadków:

- 1) Wacław Wierzechnicki, zam. w Szczecinie-Niebuszewo, ul.
Kościąta 22 m.2.
- 2) Melania Koch, zam. w Szczecinie-Niebuszewo, ul. Boguchwały
/17-7
- 3) Leokadia Gintowt, zam. w Szczecinie-Niebuszewo, ul. Oborty-
cka 4 m.2.

Motywuując powyższem, proszę przeto Wysokiego Sądu o przeprowadzenie
postępowania przewidzianego Dekretem z dnia 2-go sierpnia 1945 r. -
(Dz.U.R.P.Nr.40 poz.226) i uznania męża mego, Jana Wilento, urodzonego
dnia 20-go listopada 1912 roku w Wilnie, syna Adolfa i Eleonory z domu
Minkówiczowa-małżonków Wilento, za zmarłego-ustalając datę jego śmierci
na dzień 24-go czerwca 1942 roku.

Maria Wilento.

Kłodzko, dnia 2-go września 1949 roku.

Wniosek Marii Wilento do Sądu Grodzkiego w Kłodzku z 2 września 1949 r. o uznanie męża Jana
Wilento za zmarłego. Wilento za współpracę z Sowietami został zamordowany 24 czerwca 1942 r.
w Ponarach.

(Zbiory AIPN)

Maria Wilento's request to the Municipal Court in Kłodzko dated 2 September 1949 to recognize her husband
Jan Wilento as dead. Jan Wilento was murdered on 24 June 1942 in Ponary for collaborating with the Soviets.

(Collections of AIPN)

Marijos Wilento 1949 m. rugsėjo 2 d. prašymas Kłodzko m. savivaldybės teismui pripažinti jos vyrą Janą Wilen-
to mirusiu. Jan Wilento už bendradarbiavimą su sovietais buvo nužudytas 1942 m. birželio 24 d. Paneriuose.

(Lenkijos tautos atminties instituto archyvo rinkiniai)

OFIARY INNYCH NARODOWOŚCI

VICTIMS OF OTHER NATIONALITIES

KITŲ TAUTYBIŲ AUKOS

Pomnik w Ponarach upamiętniający ofiary żydowskie.
(Fot. Przemysław Namsólek)
Monument in Ponary commemorating Jewish victims.
(Photo: Przemysław Namsólek)
Panerį paminklas, skirtas žydų aukoms atminti.
(Nuotrauka: Przemysław Namsólek)

Ponary to miejsce kaźni wielu narodowości. Wśród ofiar najczęściej było obywateli polskich narodowości żydowskiej, ale mordowani byli także Romowie, Tatarzy i Białorusini. Wszyscy byli obywatelami II Rzeczypospolitej. W Ponarach ginęli także jeńcy sowieccy oraz działacze komunistyczni narodowości litewskiej współpracujący z Sowietami. W maju 1944 r. Niemcy rozstrzelali tam również 86 żołnierzy Litewskiego Korpusu Lokalnego (Lietuvos Vietinė Rinktinė). Był to specjalny oddział ochotniczy dowodzony przez oficerów litewskich, który walczył u boku armii niemieckiej.

Wrocław, dnia 30.VIII.1960.

Ns. 812/60

Sąd Powiatowy dla m. Wrocławia we Wrocławiu

Wydział Cywilny Niewsporny.

Sąd Powiatowy dla m. Wrocławia we Wrocławiu

Weszło dnia 31. SIE 1960

Załączników 1

Wnioskodawczyni: Oguz Dora, zamieszkała we Wrocławiu, ul. Kilńskiego 8 m.4

W N I O S E K

o stwierdzenie zgonu męża

Wnoszę o stwierdzenie zgonu męża mego Oguz Fajwum, urodzonego w 1876 roku we Wilnie, syna Zaimana, - zamieszkałego ostatnio we Wilnie ZSRR ul. Niemiecka Nr.8, rozstrzelanego przez gestapo w czasie okupacji hitlerowskiej na ponarach za Wilnem.

Uzasadnienie.

czerwcun

W ~~marcu~~ 1941 roku w czasie okupacji hitlerowskiej miasta Wilna ZSRR, mąż mój Oguz Fajwum został zabrany przez gestapo wraz z innymi osobami narodowosci żydowskiej i wyprowadzony za miasto na miejsce egzekucji zwane "Ponary", gdzie rozstrzelano ludność przesiedlaną i tam że został stracony jako 65 letni starzec, niedołężny i niezdolny do pracy. Razem z nim zginęło wiele osób narodowosci żydowskiej.

Śmierć jego widziała świadek Wajchhendler Chaja która również znajdowała się w tej samej grupie co mój mąż, ale będąc w ostatnich szeregach i widząc masowe morderstwo zdołała zbiec i uratować swe życie.

Świadek Wajchhendler Chja zamieszkała obecnie we Wrocławiu, ul. Jedności Narodowej Nr.95 m.6

Drugi świadek Kurland Ida przyjechała w 1946 roku do Wilna i widziała w Żydowskiej Gminie Wyznaniowej we Wilnie wywieszony wykaz zabitych przez Niemców hitlerowskich i w tym wykazie przeczytała nazwisko mego męża Oguz Fajwuma.

Świadek Kurland Ida zamieszkała obecnie we Wrocławiu ulica Słódowa 38 m.4

W wyżej opisanym stanie, 19 lat po śmierci męża mego upraszam Wysocki Sąd o stwierdzenie zgonu jego, powołując jako świadków wyżej wymienione osoby- oby: Wajchhendler i Kurland.

23.9.60 10.45
Wniosek
2.9.60
Wojciech Oguz

ZACIERANIE ŚLADÓW ZBRODNI PONARSKIEJ

COVERING UP THE TRACES OF THE PONARY MASSACRE

PAŃERIŲ ŽUDYNIŲ PĖDSAKŲ TRYNIMAS

Jesienią 1943 r. rozpoczął się proces zacierania śladów zbrodni. Niemcy zorganizowali grupę złożoną z kilkudziesięciu Żydów i jeńców sowieckich, którzy od grudnia 1943 r. do kwietnia 1944 r. byli zmuszani do wydobywania zwłok, palenia ich na stosach oraz do miażdżenia kości pozostałych po spaleniu. W styczniu 1944 r. Niemcy przystąpili do niszczenia dokumentów zawierających wykazy osób zamordowanych w Ponarach. Z powodu spalania zwłok i zniszczenia większości dokumentów nie da się już ustalić dokładnej liczby pomordowanych. Szacuje się, że w okresie od początku lipca 1941 r. do początku lipca 1944 r. w Ponarach zamordowano około 100 tys. osób. Około 70 tys. ofiar to Żydzi. Liczba zamordowanych Polaków waha się, według różnych ustaleń, od 2 tys. do 20 tys.

In the autumn of 1943, the process of covering up the traces of the crime began. The Germans organized a group of several dozen Jews and Soviet prisoners of war who, from December 1943 to April 1944, were forced to excavate corpses, burn them on pyres and crush the bones left after burning. In January 1944, the Germans began to destroy documents containing lists of people murdered in Ponary. Due to the burning of the corpses and the destruction of most of the documents, it is no longer possible to determine the exact number of people murdered. It is estimated that in the period from the beginning of July 1941 to the beginning of July 1944, about 100,000 people were murdered in Ponary. About 70,000 of the victims were Jews. According to various estimates, the number of murdered Poles ranges from 2,000 to 20,000.

1943 metų rudenį prasidėjo žudynių pėdsakų trynimo procesas. Vokiečiai organizavo kelių dešimčių žydų ir sovietų karo belaisvių grupę, kuri nuo 1943 m. gruodžio iki 1944 m. balandžio mėnesio buvo verčiama iškasinėti lavonus, deginti juos ant laužų ir traiškyti po deginimo likusius kaulus. 1944 m. sausį vokiečiai pradėjo naikinti dokumentus su sudarytais Paneriuose nužudytų žmonių sąrašais. Dėl sudegintų kūnų ir daugumos sunaikintų dokumentų, tikslaus nužudytų skaičiaus nustatyti nebeįmanoma. Skaičiuojama, kad nuo 1941 m. liepos pradžios iki 1944 m. liepos pradžios Paneriuose buvo nužudyta apie 100 000 žmonių. Apie 70 tūkstančių aukų yra žydai. Nužudytų lenkų skaičius, įvairiais skaičiavimais, svyruoja nuo 2000 iki 20 tūkstančių.

Prace ekshumacyjne w Ponarach w sierpniu 1944 r.
(Zbiory AIPN)
Exhumation works in Ponary in August 1944.
(Collections of AIPN)
Ekshumacijos darbai Paneriuose 1944 m. rugpjūčio mėn.
(Lenkijos tautos atminties instituto archyvo rinkiniai)

Prace ekshumacyjne w Ponarach w sierpniu 1944 r.
(Zbiory AIPN)
Exhumation works in Ponary in August 1944.
(Collections of AIPN)
Ekshumacijos darbai Paneriuose 1944 m. rugpjūčio mėn.
(Lenkijos tautos atminties instituto archyvo rinkiniai)

Dół śmierci w Ponarach.
(Fot. Stanisław Bieg)
A death pit in Ponary.
(Photo: Stanisław Bieg)
Mirties duobė Paneriuose.
(Nuotr. Stanisław Bieg)

fot. S. Bieg

PROCESY SPRAWCÓW ZBRODNI PONARSKIEJ

TRIALS OF THE PERPETRATORS OF THE PONARY MASSACRE

PANERIŲ ŽUDYNIŲ VYKDYTOJŲ TEISMAI

Większość litewskich sprawców ludobójstwa w Ponarach opuściła Wilno wraz z wycofującymi się Niemcami w lipcu 1944 r. Część z nich, korzystając z fałszywych dokumentów, pozostała w Polsce, a inni udali się dalej na zachód. Większość oprawców uniknęła odpowiedzialności karnej. W latach 1944–1978 sowieckie trybunały skazały 21 członków oddziału specjalnego, większość z nich na karę śmierci. W latach siedemdziesiątych XX w. przed sądami w Warszawie i w Olsztynie toczyły się procesy czterech członków Oddziału Specjalnego. Jan Borkowski *vel* Jonas Barkauskas, Józef Miakisz *vel* Juozas Miakiszius, Władysław Butkun *vel* Vladas Butkunas i Witold Gilwiński *vel* Viktoras Galvanauskas zostali skazani na karę śmierci, zamienioną następnie przez Radę Państwa na 25 lat pozbawienia wolności.

Most of the Lithuanian perpetrators of the genocide in Ponary left Vilnius with the retreating Germans in July 1944. Some of them, using false documents, stayed in Poland, while others went further west. Most perpetrators escaped criminal liability. Between 1944 and 1978, Soviet tribunals sentenced 21 members of the special-ops unit, most of them to death. In the 1970s, the trials of four members of the Special Branch were pending before the courts in Warsaw and Olsztyn. Jan Borkowski aka Jonas Barkauskas, Józef Miakisz aka Juozas Miakiszius, Władysław Butkun aka Vladas Butkunas and Witold Gilwiński aka Viktoras Galvanauskas were sentenced to death, a sentence later changed by the State Council to 25 years of imprisonment.

Dauguma Panerių genocido vykdytojų lietuvių išvažiavo iš Vilniaus su besitraukiančiais vokiečiais 1944 m. liepos mėn. Dalis jų, pasinaudoję falsifikuotais dokumentais, pasiliko Lenkijoje, kiti išvyko toliau į vakarus. Dauguma nusikaltėlių baudžiamosios atsakomybės išvengė. 1944–1978 metais sovietų tribunolai nuteisė 21 specialiojo dalinio narių, daugumą jų – mirties bausme. XX a. aštuntajame dešimtmetyje Varšuvos ir Olštyno teismuose vyko keturi Specialiojo būrio narių teismai. Jan Borkowski arba Jonas Barkauskas, Józef Miakisz arba Juozas Miakiszius, Władysław Butkun arba Vladas Butkunas ir Witold Gilwiński arba Viktoras Galvanauskas buvo nuteisti mirties bausme, kurią vėliau Valstybės taryba pakeitė 25 metų laisvės atėmimo bausme.

Wśród spraw rozpatrywanych w latach 1945–1946 przed Międzynarodowym Trybunałem Wojennym w Norymberdze omawiana była również Zbrodnia Ponarska. Jednak kwestia zbrodni nie doczekała się wówczas właściwego osądu. W późniejszych latach przed Amerykańskim Trybunałem Wojskowym w Norymberdze i przed niemieckimi sądami toczyło się kilka procesów przeciwko członkom Einsatzgruppen i Einsatzkommandos oraz członkom policji bezpieczeństwa i służby bezpieczeństwa, biorącym udział m.in. w masowych egzekucjach w Ponarach. Kilku oskarżonych zostało uznanych za winnych zarzucanych im czynów i skazanych na kary śmierci i kary więzienia.

The Ponary Massacre was among the cases examined in the years 1945–1946 before the International War Tribunal in Nuremberg. However, at that time it did not receive the proper judgement. In later years, several trials were held before the American Military Tribunal in Nuremberg and before German courts against members of the Einsatzgruppen and Einsatzkommando as well as members of the security police and security service, who participated in, i.a., the mass executions in Ponary. Several of the accused were found guilty and sentenced to death or imprisonment.

Tarp 1945–1946 metais Tarptautiniame karo tribunole Niurnberge nagrinėtų bylų buvo aptartos ir Panerių žudynės. Tačiau žudynių klausimas tuo metu nesusilaukė tinkamo teismo sprendimo. Vėlesniais metais Amerikos kariniame tribunole Niurnberge ir Vokietijos teismuose buvo surengti keli procesai prieš Einsatzgruppen ir Einsatzkommando narius, taip pat prieš saugumo policijos ir saugumo tarnybos narius, kurie, be kitų, dalyvavo Panerių masinėse egzekucijose. Keletas kaltinamųjų buvo pripažinti kaltais dėl inkriminuojamų jiems veikų ir nuteisti mirties bausme bei kalėjimu.

Viktoras Galvanauskas (nr 4) wśród członków oddziału specjalnego, 1941 r. (Zbiory AIPN)

Viktoras Galvanauskas (no. 4) among members of the special-ops unit, 1941. (Collections of AIPN)

Viktoras Galvanauskas (Nr. 4) tarp specialiojo būrio narių, 1941 m. (Lenkijos tautos atminties instituto archyvo rinkiniai)

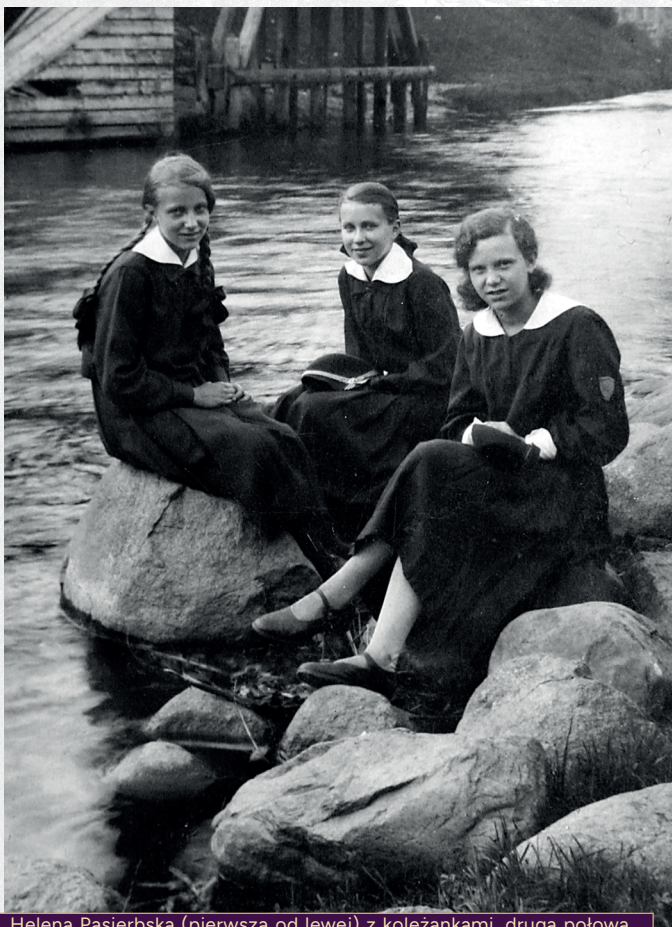
W pozycji leżącej członek oddziału specjalnego Vladas Butkunas (Zbiory AIPN)

Lying down, a member of the special-ops unit Vladas Butkunas.

(Collections of AIPN)
Specialiojo būrio narys gulimoje padėtyje Vladas Butkunas
(Lenkijos tautos atminties instituto archyvo rinkiniai)

WALKA O PAMIĘĆ STRUGGLE FOR REMEMBRANCE KOVA UŽ ATMINTĮ

Helena Pasierbska (pierwsza od lewej) z koleżankami, druga połowa lat trzydziestych XX w.

(Zbiory Andrzeja Pasierbskiego)

Helena Pasierbska (first from the left) with her friends, second half of the 1930s.

(Collections of Andrzej Pasierbski)

Helena Pasierbska (pirmą iš kairės) su draugėmis, XX am. trisdešimtųjų metų antroji pusė

(Andrzejiaus Pasierbskio rinkiniai)

Wystąpienie Heleny Pasierbskiej podczas spotkania Stowarzyszenia Rodzina Ponarska w Warszawie, 22 stycznia 1996 r.

(Zbiory Andrzeja Pasierbskiego)

Helena Pasierbska's speech during the meeting of the Ponary Family Association in Warsaw, 22 January 1996.

(Collections of Andrzej Pasierbski)

Helenos Pasierbskos kalba per Panerių šeimos asociacijos susirinkimą Varšuvoje, 1996 m. sausio 22 d.

(Andrzejio Pasierbskio rinkiniai)

Pierwszą strażniczką pamięci o Zbrodni Ponarskiej była Helena Pasierbska, w czasie kolejnych okupacji Wilna łączniczka ZWZ-AK. W 1942 r. została aresztowana przez Saugumą i na kilka miesięcy osadzona w więzieniu na Łukiszkach. Nie zaprzestała działalności konspiracyjnej. W czasie operacji „Ostra Brama” w lipcu 1944 r. pełniła funkcję sanitariuszki. Po wojnie mieszkała w Gdańsku, gdzie ukończyła studia polonistyczne. Następnie pracowała jako nauczycielka w jednej z gdańskich szkół. W latach osiemdziesiątych XX w. nawiązała pierwsze kontakty z bliskimi ofiar Zbrodni Ponarskiej. Po 1989 r. prowadziła kwerendy w wileńskich archiwach, w których odnalazła wykazy Polaków zamordowanych w Ponarach. Była autorką pierwszych w Polsce książek poświęconych Zbrodni Ponarskiej. Została jedną z założycielek i pierwszym prezesem Stowarzyszenia Rodzina Ponarska.

W latach 2000–2006 Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu IPN w Gdańsku prowadziła dwa śledztwa w sprawie masowych zabójstw osób narodowości polskiej i osób narodowości żydowskiej dokonanych w latach 1941–1944 w Ponarach. Oba śledztwa zostały umorzone wobec śmierci ustalonych sprawców zbrodni oraz wobec niewykrycia pozostałych sprawców. W 2008 r. IPN wydał pracę doktorską Moniki Tomkiewicz pt. *Zbrodnia w Ponarach 1941–1944*. W 2022 r. nakładem IPN ukazało się drugie, poprawione i uzupełnione wydanie tej książki.

The first guardian of the memory of the Ponary Massacre was Helena Pasierbska. During the subsequent occupations of Vilnius, she was a liaison officer of the ZWZ-AK. In 1942, she was arrested by Saugumas and imprisoned in the Lukiškės Prison for several months. She did not stop her underground activity. She was a nurse during Operation “Ostra Brama” in July 1944. After the war, she lived in Gdańsk, where she graduated in Polish studies. Then she worked as a teacher in one of the schools in Gdańsk. In the 1980s, she established her first contacts with the relatives of the victims of the Ponary Massacre. After 1989, Helena Pasierbska

conducted queries in Vilnius archives, where she found lists of Poles murdered in Ponary. She was the author of the first books devoted to the Ponary Massacre published in Poland. She became one of the founders and the first president of the Ponary Family Association.

In the years 2000–2006, the Branch Commission for the Prosecution of Crimes against the Polish Nation of the Institute of National Remembrance in Gdańsk conducted two investigations into the mass murders of people of Polish nationality and people of Jewish nationality in Ponary in 1941–1944. Both investigations were discontinued due to the death of the identified perpetrators of the crime and the failure to detect the remaining perpetrators. In 2008, the Institute of National Remembrance published Monika Tomkiewicz’s doctoral thesis entitled *The Ponary Massacre 1941–1944*. In 2022, the Institute published the second, corrected and supplemented edition of this book.

Pirmoji Panerių žudynių atminimo sergėtoja buvo Helena Pasierbska. Viena po kitos einančių Vilniaus okupacijų metu ji buvo Ginkluotosios kovos sąjungos-Armijos Krajovos ryšininkė. 1942 metais ją suėmė Saugumas ir kelis mėnesius kalino Lukiškių kalėjime. Pogrindinės veiklos ji nenutraukė. Per Aušros vartų operaciją 1944 m. liepos mėn. ji dirbo slaugytoja. Po karo gyveno Gdanske, kur baigė lenkų filologijos studijas. Po to dirbo mokytoja vienoje iš Gdanskio mokyklų. XX amžiaus aštuoniasdešimtais metais užmezgė pirmuosius ryšius su Panerių žudynių aukų artimaisiais. Po 1989 metų Helena Pasierbska tyrinėjo Vilniaus archyvus, kur rado Paneriuose nužudytų lenkų sąrašus. Ji buvo pirmųjų knygų, skirtų Panerių žudynėms, autorė Lenkijoje. Tapo viena iš Panerių šeimos asociacijos įkūrėjų ir pirmąja prezidente.

2000–2006 metais Lenkijos tautos atminties instituto Gdanskio skyriaus Nusikaltimų lenkų tautai baudžiamojai persekiojimo komisija pravedė du procesus dėl masinių lenkų ir žydų tautybių žmonių žudynių 1941–1944 metais Paneriuose. Abu procesai buvo nutraukti dėl nustatytų žudynių kaltininkų mirties bei kitų žudynių kaltininkų nenustatymo. 2008 metais Lenkijos tautos atminties institutas paskelbė Monikos Tomkiewicz daktaro disertaciją „Panerių žudynės 1941–1944“. 2022 metais Lenkijos tautos atminties institutas išleido antrąją, pataisytą ir papildytą šios knygos leidimą.

UPAMIĘTNIE NIE OFIAR ZBRODNI PONARSKIEJ COMMEMORATING VICTIMS OF THE PONARY MASSACRE PANERIŲ ŽUDYNIŲ AUKŲ ATMINIMAS

Logo Stowarzyszenia Rodzina Ponarska.
Logo of the Ponary Family Association.
Panerių šeimos asociacijos logotipas.

fol. S.Bieg

Członkowie Stowarzyszenia Rodzina Ponarska pod tablicą upamiętniającą prof. Kazimierza Pelczara przy ul. Połockiej na Zarzeczu w Wilnie, 22 września 2022 r.
(Fot. Stanisław Bieg)

Members of the Ponary Family Association gathered under the plaque commemorating professor Kazimierz Pelczar at Połocka Street in Užupis in Vilnius, 22 September 2022.
(Photo: Stanisław Bieg)

Panerių šeimos asociacijos nariai prie prof. Kazimierzo Pelczaro atminimo lentos Połocko gatvėje Vilniaus Užupyje, 2022 m. rugsėjo 22 d.
(Nuotr.: Stanisław Bieg)

Ofiary Zbrodni Ponarskiej są upamiętniane przede wszystkim przez Stowarzyszenie Rodzina Ponarska, a także przez Towarzystwo Miłośników Wilna i Ziemi Wileńskiej, Towarzystwo Przyjaciół Grodna i Wilna oraz inne organizacje społeczne. Ogólnopolskie Stowarzyszenie Rodzina Ponarska z siedzibą w Gdańsku powstało w 1994 r. Organizacja upowszechnia tematykę Zbrodni Ponarskiej za pośrednictwem publikacji i prelekcji. Nie mniej ważne jest zaangażowanie stowarzyszenia w powstawanie pamiątkowych tablic i pomników. Obecnie (2023 r.) istnieje 41 tablic i pomników ponarskich w Polsce i na Litwie. Członkowie organizacji corocznie oddają hołd ofiarom Zbrodni Ponarskiej podczas podniosłych uroczystości organizowanych w różnych miastach Polski i na Wileńszczyźnie. Jednym z najważniejszych osiągnięć Stowarzyszenia Rodzina Ponarska jest ustalenie danych osobowych prawie 460 Polaków, którzy za walkę o wolność Ojczyzny ponieśli męczeńską śmierć w Ponarach.

Victims of the Ponary Massacre are commemorated primarily by the Ponary Family Association, to a lesser extent by the Society of Lovers of Vilnius and the Vilnius Region, the Society of Friends of Grodno and Vilnius, and other social organizations. The national Ponary Family Association, with its seat in Gdańsk, was established in 1994. The organization publicizes the topic of the Ponary Massacre through publications and lectures. No less important is the involvement of the Association in the creation of commemorative plaques and monuments. Currently, there are 41 Ponary

plaques and monuments in Poland and Lithuania. Every year, members of the organization pay tribute to victims of the Ponary Massacre during solemn ceremonies organized in various Polish cities and in the Vilnius Region. One of the most important achievements of the Ponary Family Association is the determination of the personal data of almost 460 Poles who suffered a martyr's death in Ponary for fighting for the freedom of their Homeland.

Panerių žudynių aukas pirmiausia mini Panerių šeimos asociacija, kiek mažiau Vilniaus ir Vilniaus krašto mylėtojų draugija, Gardino ir Vilniaus bičiulių draugija bei kitos visuomeninės organizacijos. Nacionalinė Panerių šeimos asociacija su buveine Gdanske buvo įkurta 1994 m. Organizacija platina Panerių žudynių temą įvairiuose leidiniuose ir paskaitose. Ne mažiau svarbus ir asociacijos įsitraukimas į atminimo lentų ir paminklų statymą. Šiuo metu Lenkijoje ir Lietuvoje egzistuoja 41 Panerių paminklų ir lentų. Panerių žudynių aukas organizacijos nariai kasmet pagerbia išskilmingų ceremonijų, organizuojamų įvairiuose Lenkijos miestuose ir Vilniaus krašte, metu. Vienas iš svarbiausių Panerių šeimos asociacijos laimėjimų – beveik 460 lenkų, tragiškai žuvusių Paneriuose kovoje už tėvynės laisvę, asmens duomenų nustatymas.

Delegacja Stowarzyszenia Rodzina Ponarska w składzie: prezes dr Maria Wieloch, wiceprezes Przemysław Namsołek oraz sekretarz Alicja Wrzosek składa wieniec pod pomnikiem upamiętniającym ofiary żydowskie w Ponarach, 23 września 2022 r.

(Fot. Stanisław Bieg)

Delegation of the Ponary Family Association consisting of President Dr Maria Wieloch, Vice-President Przemysław Namsołek and secretary Alicja Wrzosek lays a wreath at the monument commemorating Jewish victims in Ponary, 23 September 2022.

(Photo: Stanisław Bieg)

Panerių šeimos asociacijos delegacija, sudėtyje: prezidentė dr. Maria Wieloch, viceprezidentas Przemysław Namsołek ir sekretorė Alicja Wrzosek, deda vainiką prie paminklo žydų aukoms atminti Paneriuose, 2022 m. rugsėjo 23 d.

(Nuotr.: Stanisław Bieg)

Wystawa została przygotowana przez
Oddziałowe Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Gdańsku
we współpracy z Oddziałowym Biurem Edukacji Narodowej w Gdańsku.

The exhibition was prepared by
the Branch Archive of the Institute of National Remembrance in Gdańsk
in cooperation with the Branch Office of National Education in Gdańsk.

Parodą parengė Lenkijos tautos atminties instituto archyvas, Gdanskio skyrius,
bendradarbiaujant su Gdanskio nacionalinio švietimo biuru.

Autor/Author/Autorius: Przemysław Namsołek
Współpraca/Cooperation/Bendradarbiavo: Izabela Brzezińska
Recenzent/Reviewer/Recenzentė: dr hab. Monika Tomkiewicz
Redakcja/Editing/Redagavo: Katarzyna Łasińska
Tłumaczenie/Translation/Vertė: Katarzyna Jopek/Zbigniew Suchodolski
Projekt graficzny/Graphic design/Grafinis dizainas: Karolina Masłowska
Recenzja projektu graficznego/Graphic design review/Grafinio dizaino recenzija: Piotr Wiejak

Na wystawie zaprezentowano materiały pochodzące ze zbiorów:
Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej (AIPN), Narodowego Archiwum
Cyfrowego (NAC), Stowarzyszenia Rodzina Ponarska (SRP) oraz zbiorów prywatnych
Krzysztofa Antonowicza, Joanny Basińskiej, Stanisława Biega, Barbary Bielec,
Janiny Bryżuk-Kisiel, Kazimierza Cynka, Alicji Gulanowskiej-Kowalczyk,
Zofii Kozubek, Przemysława Namsołka, Marii Neuman, Andrzeja Pasierbskiego,
Kazimierza Piotra Pelczara, Emilii Stachurskiej, Andrzeja Szczemirskiego,
Józefa Waldemara Świrskiego, Stanisława Węśławskiego oraz Marii Wieloch.

Autor dołożył wszelkich starań, aby ustalić wszystkich właścicieli i dysponentów
praw autorskich do wykorzystanych materiałów. Nie zawsze było to możliwe.
W razie wątpliwości prosi o kontakt.

The exhibition presents materials from the collections of:
the Archive of the Institute of National Remembrance (AIPN), the National Digital Archives (NAC),
the Ponary Family Association (SRP) and the private collections of Krzysztof
Antonowicz, Joanna Basińska, Stanisław Bieg, Barbara Bielec, Janina Bryżuk-Kisiel, Kazimierz Cynk,
Alicja Gulanowska-Kowalczyk, Zofia Kozubek, Przemysław Namsołek, Maria Neuman, Andrzej
Pasierbski, Kazimierz Piotr Pelczar, Emilia Stachurska, Andrzej Szczemirski, Józef Waldemar
Świrkowski, Stanisław Węśławski and Maria Wieloch.

The author has made every effort to identify all owners and holders of copy-rights to the materials
used. This was not always possible. In case of doubt, please contact the author.

Parodoje pristatyta Lenkijos tautos atminties instituto archyvo, Nacionalinio skaitmeninio archyvo,
Panerių šeimos asociacijos medžiaga, taip pat privačių asmenų rinkiniai: Krzysztofo Antonowicz,
Joannos Basińskos, Stanisława Biego, Barbaros Bielec, Janinos Bryżuk-Kisiel, Kazimierzo Cynko,
Alicjos Gulanowskos-Kowalczyk, Zofios Kozubek, Przemysława Namsołeko, Marios Neuman,
Andrzejo Pasierbskio, Kazimierzo Piotro Pelczaro, Emilios Stachurskos, Andrzejo Szczemirskio,
Józefo Waldemaro Świrskowskio, Stanisława Węśławskio bei Marios Wieloch.

Autorius įdėjo visas pastangas, kad nustatytų visus naudojamų medžiagų savininkus ir autorinių
teisių turėtojus. Tai buvo ne visada įmanoma. Esant abejonėms, prašome su mumis susisiekti.

© Copyright by Insytut Pamięci Narodowej
– Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, Gdańsk 2024

ISBN 978-85-8576-083-4

www.ksiegarniaipn.pl
www.ipn.gov.pl

Ołtarz w Kwaterze Polskiej w Ponarach.
(Fot. Przemysław Namsołek)
Altar in the Polish Quarter in Ponary.
(Photo: Przemysław Namsołek)
Lenkų kapavietės altorius Paneriuose.
(Nuotr. Przemysław Namsołek)

